

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Всеукраїнська наукова студентська конференція
«Міжнародне право в період
турбулентності міжнародних відносин»

25 жовтня 2024

м. Одеса

Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» Олега ТОДОЩАКА
(наказ № 3178-44 від 08.10.2024 р.)

Відповідальний редактор

Аракелян Мінас Рамзесович – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України.

Укладачі:

Бехруз Хашаматула Набійович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права.

Бугаєць Альона Сергіївна – асистент кафедри міжнародного та європейського права.

Гриб Анна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Дронов Владислав Юрійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Форманюк Вікторія Василівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Слісаренко Анастасія Олександрівна – здобувачка вищої освіти 4 курсу факультету судового та міжнародного права.

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Міжнародне право в період турбулентності міжнародних відносин» : студентська науково-практична конференція, 25 жовтня 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 489 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

Ключові слова: *військовополонені, воєнний стан, війна, збройні конфлікти, міжнародне гуманітарне право, право збройних конфліктів, Женевська конвенція.*

Науковий керівник: *кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри Національного університету «Одеська юридична академія» Цибульська Ольга Юрївна.*

Єрофєєва Ольга Сергіївна

здобувачка 1-го курсу магістратури

факультету прокуратури та слідства

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ

Розпочата широкомасштабна збройна агресія рф проти України вплинула на всі сфери життя нашого народу. На жаль, кожен з нас ніколи не зможе забути ті жахливі події, які відбувалися і надалі відбуваються в Україні. Воєнні злочини, що вчиняються військовослужбовцями рф на території нашої держави, порушують міжнародне гуманітарне право. Проблема катувань українських військовополонених має широкомасштабний характер. Діяльність органів слідства спрямована на виявлення цих злочинів та їх документування значно ускладнюється сучасними умовами ведення воєнних дій.

Основним критерієм поводження з військовополоненими, наскільки це можливо під час війни, є принципи гуманності. Норми про гарантування прав полонених найбільш повною мірою законодавчо закріплені у Женевських Конвенціях від 12 серпня 1949р.: «Про поліпшення долі поранених та хворих у діючих арміях»; «Про поліпшення долі поранених, хворих та осіб зі складу збройних сил на морі, які потерпіли корабельну аварію»; «Про поводження з військовополоненими»; «Про захист цивільного населення під час війни».

У статті III, статті 4 Женевської Конвенції (далі – Конвенція) до категорій осіб, які є військовополоненими під контролем ворога, відносяться :

1) «члени збройних сил сторін конфлікту, а також члени ополчень або добровольці, що належать до цих збройних сил, – збройні сили держав.

2) члени інших збройних формувань і добровольчих сил, зокрема організованих рухів опору, які належать до ЗК і діють на її території чи за її межами, навіть якщо ця територія окупована» [1].

Міжнародне гуманітарне право передбачає надання полоненим військовим та цивільним дещо різних рівнів та режимів захисту. Особливою проблемою, що потребує міжнародної уваги, є порушення прав військовополонених, яке представлено у декількох аспектах. Зокрема, однією з актуальних проблем є недотримання міжнародних стандартів щодо поводження з військовополоненими під час війни, зокрема відбувається порушення:

- статті 13 Женевської конвенції «жодного військовополоненого не можна піддавати фізичному каліченню або медичним чи науковим експериментам будь-якого характеру...» [1]. Як приклад, у 120-й виправній колонії в окупованому Донецьку до українських військовополонених застосовували тортури (систематично били, зв'язували руки і ноги колючою проволокою). Страти військовополонених не є поодиноким випадком, зокрема, даних Генеральної прокуратури України зафіксовано щонайменше 93 випадки страт, з них 80% здійснені у 2024 році;

- статті 17 Конвенції, яка забороняє будь-які форми фізичних чи моральних тортур або будь-який примус до військовополонених з метою отримання від них будь-яких відомостей. Для полонених українських військових не створено спеціальних таборів, у зв'язку із чим військовополонені утримуються здебільшого у місцях позбавлення волі пенітенціарної системи країни-агресора. Звільнені з полону українські військові повідомляють про факти катувань, фізичного та психологічного насильства. Ставлення до полонених подекуди значно гірше, ніж до ув'язнених там осіб. Також порушенням цього права є ситуація, коли «на початку квітня в Маріуполі окупанти піддали катуванню, а потім стратили

офіцера Національної гвардії України, після того як він відмовився надати пароль до радіостанції, яку використовували українські військові» [3, с. 8];

- статті 18 Конвенції, яка гарантує майнові права військовополонених. Систематично військовослужбовці рф забирають не лише речі особистого користування полонених, а й речі першої необхідності, зокрема ліки;

- статті 19 Конвенції, де йдеться про необхідність евакуації полонених від зони активних бойових дій. Згідно статті 23 Конвенції «жодного військовополоненого не можна будь-коли відправити в такий район, в якому йому загрожував би вогонь із зони боїв, або тримати його там...» [1]; Порухення норм цих статей спостерігаємо під час утримання військовополонених у прифронтовій Оленівці;

- законного утримання в полоні. Під цим розуміється зокрема і незаконне захоплення військовополонених, викрадення їх або ж утримання в неналежних умовах;

- статей 23-32 Конвенції щодо відсутності медичної допомоги, нормального харчування та інших основних потреб. Спостерігається різке зниження ваги, проблеми зі здоров'ям у військових, які повертаються з полону. Все це і є свідченням не дотримання окупантами елементарних норм міжнародного гуманітарного права;

- статей 79-81 Конвенції щодо представників військовополонених.

Крім того, рф не допускає спостерігачів ООН з прав людини до місць утримання військовополонених під вартою. За словами голови Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні Матильди Богнер, є випадки, коли полонених у деяких місцях утримання під вартою змушували пробігати між двома шеренгами охоронців, які жорстоко їх били [2, с. 27].

До дещо проблематичного питання, на нашу думку, можна віднести також низький рівень міжнародного тиску та відповідальність до країн-порушників дотримання міжнародного гуманітарного права. Необхідно забезпечити безперервний моніторинг порушень у поводженні з військовополоненими, ефективні засоби притягнення винних до відповідальності.

На прикладі російсько-української війни, можна дійти висновку в необхідності перегляду підходів правового становища військовополонених у сфері міжнародного гуманітарного права, зважаючи на реалії сьогодення. Існує значна різниця між умовами утримання військовополонених українською стороною та стороною країни-агресора. У наш час, українські військовополонені не мають впевненості у застосуванні до них в повному обсязі норм міжнародного права. Задля забезпечення законного поводження з військовополоненими насамперед необхідно мати механізми для зв'язку з міжнародними гуманітарними організаціями (Міжнародний Комітет Червоного Хреста) та правозахисними групами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_153

2. Березняк В.С. Демичева А.В. Права людини в умовах широкомасштабного збройного конфлікту в Україні: аналітичний огляд. Дніпро. ДДУВС. 2023. С.27.

3. Upravlinnia Verkhovnoho komisara OON (2023), povodzhennia z viiskopolonenymy ta osobamy, yaki prypynyly uchast u voiennykh diiakh, v konteksti zbroinoho napadu rosiiskoi federatsii na Ukrainu 24 liutoho 2022 roku – 23 liutoho 2023 roku, 24 bereznia 2023 roku.

***Ключові слова:** війна, військовополонені, збройні формування, збройна агресія, міжнародне гуманітарне право, Женевська конвенція про поводження з військовополоненими, законність.*

***Науковий керівник:** доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Пасечник Олена Владиславівна.*

МІЖНАРОДНЕ МІГРАЦІЙНЕ ПРАВО В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ.....	216
Batsalai Iryna	
PECULIARITIES OF REGULATION OF MIGRATION PROCESSES IN THE EUROPEAN UNION.....	219
СЕКЦІЯ № 6. МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО.....	224
Александрова Наталія Сергіївна	
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА.....	224
Бабійчук Анастасія Андріївна	
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ: МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ.....	230
Гребенюк Марія Іванівна	
ПРАВОВИЙ СТАТУС УЧАСНИКІВ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА.....	235
Дмитренко Ольга Олексіївна	
ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ЩОДО ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ: УКРАЇНА ТА РФ.....	240
Єрофєєва Ольга Сергіївна	
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ.....	243
Костюк Дарія Сергіївна	
МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО: ВИКЛИКИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	247
Куліченко Аліна Василівна	
ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ.....	250
Миколук Софія Ігорівна	
ОСОБЛИВОСТІ СТАТУСУ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ.....	255
Петровський Володимир Володимирович	
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ.....	258
Савченко Маргарита Олегівна	
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ.....	263
Себова Юлія Миколаївна	